

УДК 675

Борейко Н.А., старший викладач
Полоцький державний університет

ПІДХОДИ І ПРОБЛЕМИ ОЦІНКИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВАРТОСТІ ЯК ОБ'ЄКТА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

У ході дослідження виявлено різні підходи до оцінки інтелектуальної власності, а також виділено ряд методологічних проблем оцінки інтелектуальної власності як об'єкта бухгалтерського обліку.

Ключові слова: інтелектуальна власність, об'єкт бухгалтерського обліку, методи оцінки, методологічні проблеми.

Boreyko N.

APPROACHES AND EVALUATION OF INTELLECTUAL PROPERTY ISSUES AS THE OBJECT OF ACCOUNTING

The study identified a variety of approaches to the valuation of intellectual property, as well as highlighted a number of methodological problems in the evaluation of intellectual property as the object of accounting.

Key words: intellectual property, accounting, evaluation methods, methodological problems.

Борейко Н.А.

ПОДХОДЫ И ПРОБЛЕМЫ ОЦЕНКИ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ КАК ОБЪЕКТА БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА

В ходе исследования выявлены различные подходы к оценке интеллектуальной собственности, а также выделено ряд методологических проблем в оценке интеллектуальной собственности как объекта бухгалтерского учета.

Ключові слова: интеллектуальная собственность, объект бухгалтерского учета, методы оценки, методологические проблемы.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливим науковим та практичним завданням. Економіка Республіки Білорусь за останні роки пройшла нелегкий шлях становлення і розвитку. За минулий час відбулися значні соціально-економічні зміни. Ряд цих змін пов'язаний з формуванням і розвитком

інституту інтелектуальної власності. На сьогоднішній день інтелектуальна власність представляє собою економічний ресурс з необмеженим потенціалом. Даний ресурс забезпечує зростання і прибутковість як окремо взятого виробництва, так і держави в цілому.

Оскільки інтелектуальна власність включає в себе сукупність виняткових прав і складається з різноманіття об'єктів, що мають обґрунтовану грошову оцінку, то її необхідно розглядати як об'єкт бухгалтерського обліку. Безліч угод з об'єктами інтелектуальної власності має знаходити відображення в бухгалтерському обліку, як правовласників, так і користувачів. Достовірна оцінка даного об'єкта обліку дозволить формувати об'єктивну інформацію про фінансове становище та економічну привабливість організацій для інвесторів.

Викладення основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У вітчизняній і зарубіжній економічній літературі описано безліч методів і підходів до оцінки інтелектуальної власності. При вивченні даних підходів можна виділити дві різні групи:

1. група підходів ґрунтується на даних патентної системи;
2. група підходів ґрунтується на фінансових даних.

Перша група підходів виникла ще в радянський час. Ефективність винахідницької діяльності необхідно було вимірювати і для оцінки застосовувалися різні коефіцієнти, такі як коефіцієнти новизни, науково-технічної значущості тощо. До цієї ж групи підходів відносяться фахівці, які використовують економетрику, що вивчає кількісні та якісні економічні взаємозв'язки за допомогою математичних та статистичних методів і моделей. Зарубіжні фахівці при оцінці інтелектуальної власності використовували дані патентної системи з застосуванням економетричних методів (роботи Пейкса і Грілехеса). А як зазначає О.М. Козирев - доктор економічних наук, головний науковий співробітник РНПС: у вітчизняній практиці «немає зчеплення між патентною системою і економетрикою» [1; с. 141]. У цьому, на наш погляд, і виражається одна з методологічних проблем оцінки інтелектуальної власності. Так само проблема застосування даних підходів до оцінки інтелектуальної власності полягає в складності отримання патентної інформації та недостатності висококваліфікованих фахівців, що використовують економетричні методи.

Друга група підходів близька за своїм змістом до оцінки бізнесу і заснована більшою мірою на фінансових даних. У даній групі

прийнято виділяти три підходи: дохідний, ринковий і витратний. Дані методи вартісної оцінки детально описані в працях як вітчизняних, так і зарубіжних авторів. Також в літературі зустрічаються й інші підходи, засновані не тільки на дисконтуванні грошових потоків, а й на застосуванні інших методів, заснованих на застосуванні фінансової математики, теорії ймовірності та теорії ігор. Однак всі перераховані вище методи вартісної оцінки припускають наявність даних про ліцензійні угоди, про суми і ставки первинних і періодичних платежів. У цьому, на наш погляд, виражена одна з методологічних проблем оцінки інтелектуальної власності. Так як в основному такі дані становлять комерційну таємницю учасників угоди. Дана проблема існує в усьому світі і, на наш погляд, у її вирішенні має брати участь держава. Так, наприклад, в Японії зусиллями уряду сформована база даних по вищезгаданих операціях. В Республіці Білорусь дану функцію міг би взяти на себе Національний центр інтелектуальної власності. Одна з проблем, що виникає при вирішенні цього завдання: відділення інформації, яка містить комерційну таємницю, від інформації загального характеру, при публікації якої не будуть порушені чийсь інтереси.

Багато авторів висловлюють ідеї про затвердження на законодавчому рівні єдиної методики оцінки інтелектуальної власності. Однак виділені нами проблемні аспекти показують, що наявність єдиної методики не вирішить їх. Також недоцільність затвердження єдиної методики підтверджує той факт, що об'єкти інтелектуальної власності різноманітні за своєю природою і сутністю. Оцінити вартість таких об'єктів інтелектуальної власності як, наприклад, товарний знак або ноу-хау використовуючи уніфіковану методику, на наш погляд не є можливим, тому що дані об'єкти мають різну природу. А якщо говорити про франчайзинг, то необхідно оцінювати весь переданий комплекс виключних прав, який може включати в себе безліч різних об'єктів інтелектуальної власності: товарний знак, таємниці виробництва, найменування місця походження товарів тощо. Також, на наш погляд, є доцільним погодитися з думкою деяких економістів, що обраний підхід до оцінки інтелектуальної власності в дечому залежить від мети проведеної оцінки: доцільність капітальних вкладень в діючу інтелектуальну власність, купівля - продаж інтелектуальної власності, оцінка наявної інтелектуальної власності. Залежно від перерахованих цілей економісти пропонують використання різних підходів до оцінки.

Як ми зазначали вище, об'єкти інтелектуальної власності є нематеріальними активами. Основним документом, що регламентує облік нематеріальних активів є МСФЗ 38 «Нематеріальні активи». У п. 21 МСФЗ 38 йдеться про те, що нематеріальний актив визнається тільки, якщо «собівартість активу піддається достовірній оцінці» [2; с.539]. П. 24 цього ж документу говорить про те, що «Нематеріальний актив повинен спочатку оцінюватися за собівартістю». Так само в МСФЗ 38 йдеться про те, що при окремому придбанні нематеріальних активів їх собівартість можна достовірно визначити. Таким чином, згідно з МСФЗ придбані об'єкти інтелектуальної власності підприємство повинно оцінити за собівартістю, яка включає в себе: «а) його покупну ціну, в тому числі імпортні мита і невідшкодовувані податки на закупівлю, після вирахування торговельних знижок; б) будь-які прямі витрати з приведення активу в робочий стан для використання за призначенням» [2; с.540].

Таблиця 1

Аналіз нормативних актів щодо формування первісної вартості придбаних нематеріальних активів

Нормативні акти Склад первісної вартості	МСФЗ № 38	Інструкція по обліку нематеріальних активів № 25 (РБ)	Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи» (Україна)	Положення бухгалтерського обліку «Облік нематеріальних активів» ПБО 14/20 (РФ)	Національний стандарт бухгалтерського обліку Республіки Узбекистан НСБУ №7 «Нематеріальні активи»
Покупна ціна	+	+	+	+	+
Імпортні мита	+	+	+	+	+
Невідшкодовувані податки	+		+	+	+
Витрати на винагороду працівникові	+				
Витрати на оплату професійних послуг	+	+		+	+

Продовження табл. 1

Витрати на перевірку належної роботи активу	+			+	+
Інші витрати безпосередньо пов'язані з придбанням	+	+	+	+	+
Відсотки по кредитах і позиках	Не включаються	+	Не включаються	Не включаються	Не включаються

Джерело: власна розробка.

При вивченні міжнародної практики оцінки нематеріальних активів, а саме Російської Федерації, України, Республіки Узбекистан, ми виявили, що нематеріальні активи при їх придбанні також оцінюються за первісною вартістю. Однак, аналіз нормативних актів з обліку нематеріальних активів зазначених країн, МСФЗ та вітчизняного законодавства, поданий в табл.1, показує наявність різних підходів до формування первісної вартості придбаних нематеріальних активів.

Як показує аналіз, проведений в табл.1, в Республіці Білорусь згідно з Інструкцією бухгалтерського обліку нематеріальних активів, затвердженої Постановою Міністерства фінансів № 25 від 30.04.12 (далі Інструкція № 25), нематеріальні активи при первісному придбанні також оцінюються за первісною вартістю. Дана первісна вартість складається з: вартості придбання; митних зборів і мит, витрат на послуги інших осіб, інших витрат, пов'язаних з приведенням нематеріальних активів у стан, придатний для використання, а також відсотки за кредитом і позикою. Проте ні в одному із зазначених нами нормативних актів, первісна вартість не включає в себе відсотки за кредитами і позиками. Більше того, у п. 32 МСФЗ зазначено, що відсотки за кредитами, отриманими на придбання нематеріальних активів, необхідно враховувати у складі інших витрат, як витрати на виплату відсотків протягом усього періоду кредитування.

Висновки. Таким чином, порядок формування первісної вартості нематеріальних активів, зазначений в Інструкції № 25, не відповідає МСФЗ та міжнародній практиці. На наш погляд, доцільно зі

статей, що формують первісну вартість нематеріальних активів виключити відсотки за кредитами і позиками. І в свою чергу додати статтю «витрати за винагороду працівнику». Виключивши і додавши зазначені статті, на наш погляд, буде формуватися достовірна інформація про первісну вартість придбаних об'єктів інтелектуальної власності.

1. Козырев А.Н. Оценка интеллектуальной собственности. – М.: Экспертное бюро - М,1997.-289 с.
2. Международные стандарты финансовой отчетности 2006 : изд. на русс. яз. – М. : Аскери-АССА, 2006. – 1060 с.
3. Инструкция по бухгалтерскому учету нематериальных активов, утвержденная Постановлением Министерства финансов Республики Беларусь № 25 от 30.04.2012
4. Национальный стандарт бухгалтерского учета Республики Узбекистан НСБУ № 7 Нематериальные активы, утвержденный приказом Министерства финансов от 25 марта 2005 г. № 35, зарегистрированным МЮ 27 июня 2005 г. № 1485
5. Положение (стандарт) бухгалтерского учета № 8 «Нематериальные активы», утвержденное приказом Министерства финансов Украины от 18 октября 1999 г. № 242 (с изменениями и дополнениями, последние из которых внесены приказом Министерства финансов Украины от 25 сентября 2009 года № 1125).